

1. ΘΕΜΑ

Οι δείκτες της άρνησης στα Νέα Ελληνικά: *όχι, δεν, μη(ν)*

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Δε θέλω καφέ.

Μην τρως πατατάκια.

-Θέλεις καφέ; -Όχι, δε θέλω.

3. ΕΠΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Βασικό και προχωρημένο. Στο βασικό ανήκει η «ολοφραστική» λειτουργία του *όχι* και η ρηματική άρνηση (*δεν / μην*). Στο προχωρημένο οι δείκτες *όχι* και *μη* ως ακυρωτικοί συστατικών της πρότασης.

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Βασικά στοιχεία του ρηματικού συστήματος.

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

Σύγχυση των αρνητικών δεικτών κυρίως του *δεν* και του *μη(ν)*. Για τα *όχι* και *μη*, αποφυγή χρήσης σε σύνθετα σχήματα.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Από τους δείκτες αυτούς, οι δείκτες *δεν* και *μη(ν)* αφορούν το ρηματικό σύστημα, ενώ οι δείκτες *μη* και *όχι* τη φράση αλλά και ποικίλα συστατικά της.

α) Ο *δεν* χρησιμοποιείται με την οριστική:

δε θέλω παγωτό / δε θα έρθω

β) Ο *μη(ν)* χρησιμοποιείται με την υποτακτική:

λέω να μην πάω σινεμά

(να/ας) μη φας τα πατατάκια

γ) Ο *μη(ν)* χρησιμοποιείται με γερούνδιο:

μη έχοντας λεφτά, αποφάσισε να πιάσει δουλειά

Το *μη* μπορεί να υποκαθιστά και ολόκληρη φράση, στην έκφραση της απαγόρευσης:

Μη! [Άσε κάτω το τηλεκοντρόλ!]

ή ακόμα ακυρωτικά, με επίθετα ή ουσιαστικά (λόγιος χαρακτήρας):

Αυτό το πρόγραμμα είναι μη εφαρμόσιμο

δ) το *όχι*, τέλος, μπορεί να υποκαθιστά ολόκληρη [αρνητική] πρόταση:

-Θέλεις παγωτό; -Όχι [δε θέλω παγωτό]

όλοι τους, είτε το θέλουν είτε όχι, πρέπει να πληρώσουν την εισφορά

ή να λειτουργεί ακυρωτικά σε διάφορα συστατικά της πρότασης

είναι όχι όμορφη, αλλά κούκλα

όχι πέντε, δέκα ευρώ θα σου δώσω αν κάνεις αυτό που σου λέω

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η διδασκαλία της ρηματικής άρνησης αναγκαστικά ακολουθεί την πρόοδο της διδασκαλίας στοιχείων του ρηματικού συστήματος. Με τη διδασκαλία του ενεστώτα ο διδάσκων διδάσκει και το δείκτη *δεν*, με την εισαγωγή της υποτακτικής το *μη(ν)* κ.ο.κ. Ο διδάσκων καλό θα ήταν, όταν έχει ολοκληρώσει τους βασικούς χρόνους και εγκλίσεις να επανέλθει στους δείκτες της άρνησης ώστε να ξαναδούν οι μαθητές τη διακριτή χρήση τους.

Μια τεχνική ώστε να παραγάγουν μόνοι τους οι μαθητές αρνητικές προτάσεις είναι να κάνει ερωτήσεις που να παράγουν υποχρεωτικά άρνηση. Με ερωτήσεις του τύπου «Τι δεν πρέπει να κάνει κάποιος που κάνει δίαιτα;» ή «Τι πρέπει να μην κάνει κάποιος που κάνει δίαιτα;» μπορεί να δείξει στους μαθητές τη διακριτή χρήση του *δεν* και του *μη(ν)* σε προτάσεις με συναφές περιεχόμενο.

Για τους προχωρημένους, η κατάσταση είναι πιο σύνθετη. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο *όχι*, εφόσον το *μη* υποκαθίσταται πλέον σε αρκετά περιβάλλοντα από αυτό το δείκτη. Μια τεχνική για να διδάξει το ακυρωτικό *όχι* είναι η ακόλουθη: όπου αυτό είναι δυνατό, μπορεί να κατασκευάσει πλήρεις προτάσεις και να αντικαταστήσουν οι μαθητές τα συστατικά που πρέπει με το δείκτη. Λ.χ.:

δε θα σου δώσω (=όχι) πέντε, δέκα ευρώ θα σου δώσω αν κάνεις αυτή τη δουλειά

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΜΠ5: Οι «αρνητικές» αόριστες αντωνυμίες *κανένας, καμία, κανένα* και τα επιρρήματα *καθόλου, ποτέ, πουθενά*

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 193, 195-196, 204, 236, 292, 321-327.